

УДК 378.046.4

САМОМЕНЕДЖМЕНТ В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Цимбал О.Ю.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Метою статті є з'ясувати сутність та функції самоменеджменту керівника освітнього закладу та напрями формування компетентностей менеджера освіти завдяки самоменеджменту. Розглянуто основні концепції самоменеджменту, зазначені професійні компетенції, що є результатом самоменеджменту. Автором виокремлені компетентності, що формуються під час вивчення майбутніми керівниками низки фахових дисциплін.

Ключові слова: самоменеджмент, менеджер освіти, функції само менеджменту.

Постановка проблеми. Проблема професійного становлення менеджерів навчальних закладів набуває особливого значення для вітчизняної системи освіти. Нові запити суспільства вимагають наукового аналізу особистісних і професійних якостей керівника навчального закладу, мотивів управлінської діяльності тощо.

Рівень професійної компетентності керівника значною мірою впливає на підвищення конкурентоспроможності та привабливості освітніх послуг. Зважаючи на це, пріоритетними завданнями перед сферою освіти, як зазначається у Національній доктрині розвитку освіти є розвиток людського потенціалу, забезпечення нового рівня якості підготовки спеціалістів, формування високоосвіченої творчої особистості [3]. Специфіка управління навчальним закладом, на відміну від інших установ, зумовлює визначення пріоритетного завдання: формування особистісних і професійних якостей менеджерів навчального закладу, розширення можливостей цього процесу за рахунок підсилення його цілісності, педагогічного аналізу функцій керівників освітніх установ та особливостей їхнього професійного становлення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зростанню рівня професійної компетентності менеджерів усіх ланок і підвищенню управлінської культури присвячено багато досліджень як вітчизняних учених А. Алексюка, І. Беха, В. Галузинського, В. Григори, Л. Даниленко, В. Демчука, М. Євтуха, Г. Єльнікової, І. Зязюна, О. Касьянкової, О. Мармази, Н. Ничкало, В. Паламарчук та ін., так і зарубіжних Г. Емерсона, А. Файоля, Ф. Герцберга, А. Маслоу, Д. Мак-Грегора, Ф. Тейлора та ін. Досліджували питання самоменеджменту Л. Зайверт, М. Вудкок, Д. Френсіс, В. Андреєв, Н. Лукашевич, В. Крижко, Є. Павлютенков та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Особливої уваги вимагає пошук місця розвитку навичок самоменеджменту в структурі професійної підготовки майбутнього керівника навчального закладу як окремого напрямку в освітньому процесі.

Метою статті є з'ясувати сутність та функції самоменеджменту керівника освітнього закладу та напрями формування компетентностей менеджера освіти завдяки самоменеджменту.

Виклад основного матеріалу. В педагогічних студіях окреслені сучасні вимоги до керівника навчального закладу, його професійних знань і вмінь, позитивного досвіду педагогічної діяльності, його професійних і особистісних якостей. Менеджер

освіти повинен досконало знати не лише об'єкт управління у вузькому і широкому сенсі. Як зазначає В. Смолей [5], праця освітнього менеджера – це специфічний вид педагогічної діяльності, один з напрямів соціального управління на мікрорівні. Предметом управлінської діяльності є люди та їх діяльність, а безпосередньою метою – координація дій для ефективного досягнення спільної мети або цілей. Високий рівень професійної майстерності та творчого підходу досягається управлінцями за умов, коли в них виникає й реалізується потреба професійного саморозвитку, самовдосконалення, а також коли вони виявляють мотиваційно-ціннісне ставлення до себе як суб'єкта педагогічної діяльності. Останнє знаходить свій прояв у безпосередньому здійсненні заходів та усвідомленій реалізації функцій самоменеджменту в професійній діяльності. Щоб ефективно виконувати свої функції в освітній установі, менеджер має вміти управляти й самим собою, тобто здійснювати особистий менеджмент. Цій проблемі приділяється особлива увага, вона є актуальною потребою сьогодення.

У зв'язку з тим, що проблема самоменеджменту лише нещодавно стала об'єктом наукових досліджень, складно знайти єдине визначення цього поняття.

Самоменеджмент розглядається В. Оглобліним як цілеспрямоване й послідовне використання практичних методів управління в повсякденній діяльності задля оптимізації використання своїх персональних ресурсів: інтелекту, волі, здібностей тощо [2].

Н. Лукашевич трактує самоменеджмент як послідовне і цілеспрямоване використання ефективних методів, прийомів та технологій самореалізації і саморозвитку свого творчого потенціалу [1].

В науковій літературі зазначено, що менеджмент є різновидом управління, який стосується лише процесу управління людьми (працівниками), колективами працівників, групами в умовах ринкової системи господарювання; це сукупність функцій, спрямованих на ефективне використання ресурсів для досягнення певних організаційних цілей. Якщо направити функції менеджменту на власну особистість, то маємо наступне визначення самоменеджменту – сукупність заходів, спрямованих на підвищення ефективності професійної діяльності через самовдосконалення особистісних якостей людини, яка займається цією діяльністю. Тоді метою самоменеджменту визначаємо ефективне використання власних професійних можливостей.

Описані в літературі концепції самоменеджменту будуються на визначеній ідеї, навколо якої формується система методів і прийомів роботи над собою для реалізації цієї ідеї. У концепції самоменеджменту Л. Зейварта – це ідея економії свого часу; у В. Андреева – ідея саморозвитку творчої особистості; у М. Вудкока й Д. Френсіса – подолання власних обмежень; у А. Хроленка – підвищення особистої культури ділового життя; у Б. і Х. Швальбе – ідея досягнення особистого ділового успіху [6].

Загальні функції менеджменту – планування, організація, мотивація та контроль – можемо віднести і до самоменеджменту. Реалізація кожної з функцій координується процесуально і з професійними цілями.

За концепцією Л. Зайверта функціями самоменеджменту є:

- аналіз ситуації, власних можливостей, сил та засобів і формування на цій основі особистих цілей – функція «визначення мети»;

- підготовка до реалізації цілей – розробка планів для максимально ефективного використання часу – функція «планування»;

- вибір першочергових задач і альтернативних варіантів дій у майбутній діяльності – прийняття рішень – функція «рішення»;

- строге дотримання розпорядку дня й організація трудового процесу – функція «організація і реалізація»;

- контроль процесу, підсумків, самоконтроль і самооцінка, а при необхідності – коригування цілей – функція «контроль».

Перераховані функції пов'язані між собою за допомогою наскрізної функції «інформація і комунікація», що присутня і необхідна у всіх фазах зазначеного процесу.

Отже, керівникові навчального закладу вкрай необхідно бути обізнаним у самоменеджменті. До найбільш важливих переваг самоменеджменту відносять: виконання роботи з меншими витратами; кращу організацію праці; кращі результати праці; зменшення поспіху і стресів; більше задоволення від роботи; велику мотивацію праці; підвищення кваліфікації; меншу завантаженість роботою; зменшення помилок при виконанні функціональних обов'язків; досягнення життєвих і професійних цілей найкоротшим шляхом.

В Україні особливого значення набув компетентнісний підхід, що розглядається системами освіти багатьох країн як такий, що впливає не тільки на саму структуру знань, а й на якість освіти в цілому. Компетентнісний підхід, який лежить в основі Стандартів вищої освіти ґрунтується на професійних компетенціях, тобто вміннях і навичках, які пов'язані з особливостями професійної діяльності менеджера освіти.

Важливу роль в аналізі зазначеної проблеми відіграє модель компетенції як теоретична система знань, умінь, навичок керівника, що забезпечують організацію реалізації завдань менеджменту. Модель уніфікує вимоги і створює єдині стандарти функціонування, основу для оцінки та просування працівників.

Розглянемо найбільш відомі моделі компетенцій світових стандартів (базові типи компетенцій).

Модель SHL (міжнародні стандарти управління – фахівець, менеджер, керівник групи) виділяє наступні типи компетенцій:

- 1) підприємницькі якості (бізнес, творчий підхід, рішучість, стратегія);

- 2) якості керівника (лідерство, планування й організація, орієнтація на якість, переконливість);

- 3) професійні якості (спеціальні знання, аналіз і вирішення проблем, усна й письмова комунікація);

- 4) особисті якості (міжособистісне розуміння, гнучкість, стабільність, особиста мотивація).

Модель S. Whiddett & S. Hoolyforde (розробка моделі компетенцій на матеріалах компанії) виділяє такі типи компетенцій:

- 1) розвиток бізнесу (особистий розвиток, генерування й обґрунтування ідей);

- 2) досягнення результатів (планування, чіткість менеджменту, постановка цілей);

- 3) аналіз – робота з інформацією (аналіз і прийняття рішень);

- 4) люди (робота в команді, вплив, керування відносинами).

Модель Society for Human Resource Management (модель для керування колективом) виділяє наступні типи компетенцій:

- 1) знання бізнесу;

- 2) персональна дієздатність;

- 3) стратегічний внесок;

- 4) практичні навички та володіння технологіями менеджменту.

Для всіх приведених моделей компетенцій притаманна особиста робота менеджера над собою, своїми професійними та особистісними якостями, стилем управління та поведінки з підлеглими, спілкування з керівництвом, контрагентами та своєю командою [4].

У США практично у всіх вищих навчальних закладах вивчають «Самоменеджмент» і один з напрямків самоменеджменту – Time management (або управління часом).

В Україні не всі ВНЗ включають дисципліну «Самоменеджмент» у свої навчальні плани. Переважно це дисципліни за вибором навчального закладу. Теоретичне обґрунтування підготовки керівних кадрів до самоменеджменту в професійній діяльності ще не знайшло свого конструктивного вирішення у практичній діяльності закладів освіти. Це пояснюється недостатньою концептуальною обґрунтованістю, а також недосконалістю самого механізму трансформації теорії у практику на державному рівні, інерційністю ідей застарілої парадигми освіти, в межах якої було розроблено чинні навчальні плани та програми. Відтак, самоменеджмент керівника навчального закладу залишається недостатньо прогнозованим і керованим процесом.

Майбутній менеджер освіти повинен володіти теоретичними знаннями й практичними навичками з планування та організації власної роботи: на день, тиждень, інший період. Доречно ознайомити студентів з теорією самоменеджменту, що дало б їм не тільки відповідних управлінських знань та навичок, а допомогло б більш чітко формувати цілі свого індивідуального розвитку (самореалізація).

Зміст навчальних програм нормативних дисциплін і дисциплін за вибором підготовки магістра спеціальності 8.18010020 Управління навчальним закладом «Основи конкурентології», «Техніка управлінської діяльності», «Психологія управління», «Управління навчальною та виховною

діяльністю», «Управління трудовими ресурсами» та інші вказує на низку знань та умінь, спрямованих на формування компетентностей, пов'язаних із самоменеджментом: формування індивідуальних особливостей та поведінкових навичок, які необхідні майбутньому керівнику, а саме: розвиток у майбутніх менеджерів умінь організувати особисту працю. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати: основи самоврядування своєю життєдіяльністю і професійною діяльністю; психофізіологічні резерви людини; закони, що управляють людиною, і механізм їх дії; технологію стратегічного і повсякденного самоменеджменту; засоби реалізації функцій самоорганізації та саморозвитку (техніки, технології, методи, прийоми); особливості персонального саморозвитку; Студенти повинні вміти: здійснювати ефективні міжособистісні комунікації: бути здатними до постійного удосконалення емоційних здібностей як інструменту розвитку у майбутніх фахівців навичок управління на індивідуальному, міжособистісному та груповому рівнях; здійснювати стратегічне і повсякденне планування життя; застосовувати

засоби самоорганізації (техніки, технології, методи, прийоми тощо) для розв'язання функціональних завдань; володіти прийомами і методами цілепокладання; раціонально планувати свій робочий час з метою ефективного його використання; володіти прийомами та методами прийняття рішень; застосовувати знання і навички самоорганізації для досягнення життєвих цілей. Вказані вище завдання слугують опосередкованому розвитку складових самоменеджменту.

На нашу думку, одним з шляхів створення умов для набуття студентами професійної компетентності є введення дисципліни «Самоменеджмент» до складу комплексу нормативних дисциплін в освітньо-професійну програму підготовки магістра будь-якої спеціальності, а особливо майбутнього менеджера освіти.

Висновки. Отже, саме самоменеджмент створює умови для вирішення складних завдань і прийняття управлінських рішень, пошуку нових способів мотивації педагогічного персоналу, надає більше свободи працівникам шляхом делегування і відповідальності.

Список літератури:

1. Лукашевич Н. П. Теория и практика самоменеджмента: Учеб.пособие. – К.: МАУП, 1999. – 360с.
2. Оглоблин, В.В. Роль самоменеджмента в процессе профессионализации личности / В.В. Оглоблин // – Режим доступа: <http://www.knm.ru/?a=news&b=68498>
3. Про Національну доктрину розвитку освіти. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
4. Саух І. В. Моделі професійної компетентності менеджера туристичної індустрії як основа конкурентоспроможності галузі. Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – № 2 (4). – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/sauh.htm.
5. Смолей В. В. Самоменеджмент керівника навчального закладу / В. В. Смолей // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту. Сер. Педагогіка. – 2011. – № 2. – С. 3–7.
6. Управлінські аспекти соціальної роботи Курс лекцій / М. Ф. Головатий (кер. авт. кол.), М. П. Лукашевич, Г. А. Дмитренко та ін. – К.: МАУП, 2004. – 368 с. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/27271/>

Цимбал О.Ю.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

САМОМЕНЕДЖМЕНТ В СТРУКТУРЕ ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕННЯ

Анотація

Целью статьи является выяснить сущность и функции самоменеджмента руководителя учебного учреждения и направления формирования компетентностей менеджера образования, используя самоменеджмент. Рассмотрены основные концепции самоменеджмента, указаны профессиональные компетенции, являющиеся результатом самоменеджмента. Автором выделены компетентности, которые формируются при изучении будущими руководителями ряда специальных дисциплин.

Ключевые слова: самоменеджмент, менеджер образования, функции же менеджмента.

Tsybmal O.Yu.

Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

PRE-SERVICE SELF-MANAGEMENT FOR EDUCATIONAL LEADERS

Summary

The article aims to clarify the nature and the functions of self-management of the educational establishment principle and the directions of forming the education manager's competencies by means of self-management. The article examines basic concepts of self-management, points out professional competences which come out from self-management. The author singles out competencies which are formed during the future directors' study of a number of professional disciplines. The article emphasizes the need to submit self-management as a separate discipline in the structure of the education managers' professional training.

Keywords: Self-management, education manager, self-management functions.